

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

ESTONIA wrzesień 2011

1. Populacja uczących się i język nauczania

1 stycznia 2011 r. liczba osób w wieku do 29 lat wynosiła 473 341 (35,3% ludności), a w wieku objętym kształceniem obowiązkowym (7-16 lat) – 125 725. Językiem nauczania jest język estoński, oficjalny język narodowy, lub rosyjski. Na początku roku szkolnego 2010/11 istniało 463 szkół obowiązkowych i gimnazjów (jednolita struktura) z językiem estońskim jako językiem nauczania, 62 szkół obowiązkowych i gimnazjów z językiem rosyjskim oraz 36 szkół, w których lekcje były prowadzone w języku estońskim i innym (rosyjskim, angielskim, fińskim) oraz dwie szkoły z wykładowym językiem angielskim. W roku szkolnym 2009/10, w szkolnictwie zawodowym szkoły z wykładowym językiem rosyjskim obejmowały 25,05% ogółu uczniów; w szkolnictwie wyższym język estoński był językiem wykładowym dla 90,2% studentów, język rosyjski dla 7,9% studentów, a język angielski dla 1,85% studentów.

2. Administracja i finansowanie edukacji

Większość uczniów uczęszcza do szkół publicznych finansowanych przez państwo: w roku szkolnym 2010/11 94% uczniów uczęszczało do szkół gminnych, 2% do szkół państwowych, a 4% do szkół prywatnych. Szkoły prywatne należą do osób fizycznych lub prywatnych osób prawnych. Koszty wynagrodzeń nauczycieli i podręczników są pokrywane przez budżet państwa, natomiast w szkołach prywatnych uczniowie płacą czesne. Wszystkie zajęcia pozaszkolne wykraczające poza obowiązkowy program nauczania w szkołach państwowych, gminnych i prywatnych są finansowane przez samorząd lokalny lub rodziców.

Ogólnokrajowe standardy kształcenia na różnych poziomach ustala rząd Republiki (*Vabariigi Valitsus*). Ministerstwo odpowiada za opracowywanie i wdrażanie polityki edukacyjnej oraz nadzoruje szkoły obowiązkowe i średnie na szczeblu krajowym. Samorządy okręgów (*maavalitsus*) nadzorują na szczeblu regionalnym placówki przedszkolne i szkoły oraz zapewniają w pewnym zakresie poradnictwo i opiekę psychologiczną, natomiast samorządy lokalne (*vallavalitsus, linnavalitsus*) prowadzą placówki przedszkolne, szkoły obowiązkowe i średnie.

Przeprowadzanie szkolnych inspekcji należy do zadań departamentu ds. monitorowania (*välisindamise osakond*) w Ministerstwie Edukacji i Nauki oraz inspektorów z wydziałów edukacji samorządów okręgowych. Szkolnictwo wyższe podlega kontroli rządu Republiki.

3. Edukacja przedszkolna

Edukacja przedszkolna w Estonii nie jest częścią systemu szkolnego i nie jest obowiązkowa. Obejmuje wszystkie publiczne i prywatne placówki przedszkolne (*Koolieelne lasteasutus*), które zapewniają opiekę i prowadzą edukację przedszkolną dla dzieci w wieku od roku lub starszych do czasu przejścia do szkoły podstawowej. Rodzice pokrywają część kosztów. Gorzej sytuowane rodziny mogą skorzystać ze wsparcia finansowego ze strony władz lokalnych. W 2010 r. do placówek przedszkolnych uczęszczało 67% dzieci w wieku od 4 do 6 lat, a w grupie wiekowej poniżej 3 lat odsetek ten wynosił 59%.

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

<i>Põhiharidus</i> (kształcenie na poziomie podstawowym i średnim I stopnia)

Wiek: 7-15/16 (17) lat

Kształcenie jest obowiązkowe do czasu ukończenia *Põhiharidus* (szkoły podstawowej i średniej I stopnia) lub do osiągnięcia wieku 17 lat. Dzieci rozpoczynają edukacją szkolną w wieku 7 lat i kontynuują naukę - w ramach jednolitej struktury (szkoła podstawowa i gimnazjum) - do 15/16 roku życia. Uczniowie, którzy nie ukończą edukacji obowiązkowej mają obowiązek kontynuowania nauki dopóki nie osiągną 17 lat.

b) Kryteria przyjęć

Naukę w szkole rozpoczynają obowiązkowo dzieci, które osiągnęły wiek 7 lat przed 1 października danego roku. Samorządy lokalne są zobowiązane zagwarantować miejsce w szkole każdemu dziecku. Szkoły muszą zapewnić miejsca dla wszystkich dzieci w swoim rejonie. Rodzice mogą zapisać swoje dziecko do dowolnej szkoły, jeśli jest w niej miejsce. Kształcenie obowiązkowe w szkołach państwowych i prowadzonych przez władze lokalne jest bezpłatne.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny musi obejmować co najmniej 175 dni nauki (35 tygodni) i rozpoczyna się 1 września. Tygodniowy wymiar zajęć zależy od klasy i wynosi 20 lekcji trwających 45 minut w pierwszej klasie i 34 lekcje w ostatniej klasie. Nauka trwa pięć dni w tygodniu.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

W roku 2010/11 na 1 nauczyciela przypadało 10,1 ucznia. Średnia liczebność klasy wynosiła 18,3 ucznia. Zgodnie z przepisami klasy szkoły obowiązkowej mogą liczyć maksymalnie 24 uczniów. Organ prowadzący szkołę na prośbę dyrektora i w porozumieniu z radą szkoły może zwiększyć lub zmniejszyć ten limit (klasy nie mogą jednak przekraczać 26 osób). Klasy są koedukacyjne i składają się z uczniów w tym samym wieku. W klasach I-VI większości przedmiotów uczy jeden nauczyciel (zależnie od potrzeb szkoły i przygotowania nauczyciela), a w klasach VII-XII lekcje prowadzą nauczyciele poszczególnych przedmiotów.

e) Programy i treści nauczania

Każda szkoła opracowuje własny program nauczania, opierając się na ogólnokrajowej podstawie programowej, która zawiera m.in. listę przedmiotów obowiązkowych (takich samych dla wszystkich uczniów). Nauczyciele mają swobodę w doborze metod nauczania i podręczników.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Nauczyciele oceniają uczniów przez cały rok szkolny (na podstawie prac pisemnych i odpowiedzi ustnych oraz prac praktycznych). Oceny wystawia się na zakończenie pełnej sesji zajęć szkolnych lub jej części (pod koniec lub w jednej czwartej semestru) oraz na zakończenie roku szkolnego. Zasadniczo uczniowie przechodzą do następnej klasy, jeżeli otrzymali oceny ze wszystkich przedmiotów obowiązkowych i żadna z tych ocen nie jest „niedostateczna”. Przepisy zezwalają jednak również na promocję – za zgodą nauczyciela – tych uczniów, którzy otrzymali jedną lub dwie oceny „niedostateczne”. Uczniowie mający trudności w nauce mogą powtarzać klasę. Warunkiem ukończenia kształcenia obowiązkowego jest zdanie trzech końcowych, centralnie przygotowywanych egzaminów wewnętrznych (ocenianych przez nauczycieli), po których uczniowie otrzymują świadectwo ukończenia szkoły (*Põhikooli lõputunnistus*).

5. Szkolnictwo średnie II stopnia i policealne

a) Rodzaje kształcenia

<i>Üldkeskharidus</i> (kształcenie ogólne na poziomie średnim II stopnia)

Wiek: 16-18/19 lat

<i>Kutsekeskharidus</i> (kształcenie zawodowe na poziomie średnim II stopnia)

Wiek: 16-18/19 lat

<i>Kutseope keskhariduse baasil</i> (kształcenie zawodowe na poziomie policealnym)

Wiek: 19-21 lat

b) Kryteria przyjęć

Do ogólnokształcących i zawodowych szkół średnich II stopnia uczniów przyjmuje się na podstawie świadectwa ukończenia kształcenia obowiązkowego. Uczniowie mogą ubiegać się o przyjęcie do wybranej szkoły. Przyjęcia do niektórych policealnych szkół zawodowych odbywają się na podstawie świadectwa ukończenia szkoły średniej II stopnia.

c) Programy i treści nauczania

Ogólnokształcące szkoły średnie II stopnia opracowują własne programy nauczania, zgodnie z ogólnokrajową podstawą programową.¹ Przedmioty obowiązkowe stanowią 70% treści nauczania.

Struktura programu nauczania w szkołach zawodowych (liczba oraz proporcje przedmiotów ogólnych i zawodowych) zależy od dziedziny kształcenia i wymaga zatwierdzenia przez Ministerstwo Edukacji. Z minimalnej liczby 120 tygodni nauki przewidzianych w programie nauczania zawodowej szkoły średniej II stopnia, na przedmioty ogólne należy przeznaczyć 40 tygodni, z których 32 tygodnie są obowiązkowe i wspólne dla wszystkich uczniów.

Nauczyciele mogą samodzielnie dobierać metody nauczania i podręczniki.

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

Uczniów ocenia się w taki sam sposób, jak w ramach kształcenia obowiązkowego. Warunkiem ukończenia ogólnokształcącej szkoły średniej II stopnia jest zdanie pięciu egzaminów (*gümnaasiumi lõpueksamid*). Trzy z nich muszą być zewnętrznymi egzaminami państwowymi (*riigieksam*), przy czym jeden z nich (z języka ojczystego) jest obowiązkowy, natomiast dwa pozostałe uczniowie wybierają sami z listy przedmiotów. Dwa fakultatywne egzaminy mogą być egzaminami wewnętrznymi. Uczniowie, którzy zdali te egzaminy, otrzymują świadectwo ukończenia szkoły (*Gümnaasiumi lõputunnistus*) i państwowe świadectwo egzaminacyjne (*riigieksamitunnistus*). Na zakończenie nauki w szkole zawodowej uczniowie obowiązkowo przystępują do egzaminów, które obejmują państwowe egzaminy zawodowe, i otrzymują świadectwo ukończenia szkoły zawodowej (*lõputunnistus põhihariduse baasil kutsekeskhariduse omandamise kohta*).

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

Istnieją dwa rodzaje uczelni: uniwersytety, prowadzące studia akademickie, i wyższe szkoły zawodowe, prowadzące studia zawodowe (*rakendusõõrgharidus*). Studia zawodowe mogą być również prowadzone przez uniwersytety oraz placówki kształcenia zawodowego działające na podbudowie szkoły średniej (szkoły policealne).

b) Warunki wstępu

Warunkiem ubiegania się o przyjęcie na studia jest posiadanie świadectwa ukończenia szkoły średniej uzyskane w Estonii lub równoważnego świadectwa zagranicznego. Warunki i procedury przyjęć określają poszczególne uczelnie.

Liczbę miejsc na studiach finansowanych z budżetu państwa w uczelniach państwowych, gminnych i prywatnych ustala się w wyniku uzgodnień z Ministerstwem Edukacji i Nauki. Każda uczelnia ma prawo oferować pewną liczbę dodatkowych miejsc, ale studenci przyjęci na te dodatkowe miejsca są zobowiązani do płacenia czesnego.

c) Kwalifikacje

W roku akademickim 2002/03 Estonia przyjęła dwustopniowy system studiów (licencjackie i magisterskie). W roku akademickim 2010/11 w obydwu cyklach kształcenia studiowało 66 185 studentów, którzy stanowili 95,8% osób studiujących.

Po ukończeniu studiów uniwersyteckich, tj. *bakalaureuseõpe* (od 3 do 4 lat), *magistriõpe* (od roku do 2 lat), *integreeritud bakalaureuse-ja magistriõpe* (6 lat) i *doktoriõpe* (od 3 do 4 lat) absolwenci otrzymują dyplomy (*diplom*) potwierdzające ukończenie odpowiednich studiów lub przyznające tytuł zawodowy/stopień naukowy oraz suplement do dyplomu (*akadeemiline õiend*) w języku estońskim i angielskim. Absolwenci *bakalaureuseõpe* otrzymują suplement w języku angielskim jedynie na życzenie.

¹ W styczniu 2011 rząd przyjął nowe podstawy programowe dla szkół podstawowych i średnich, podstawy programowe wejdą w życie 1 września 2011.

Absolwentom wyższych studiów zawodowych (*rakenduskõrgharidusõpe*) (trwających od 3 do 4 lat) wydaje się dyplom (*diplom*) oraz suplement do dyplomu (*akadeemiline õiend*) w języku estońskim i angielskim. Studia zawodowe, w zależności od kierunku kształcenia oraz typu instytucji mogą trwać 3-4 lata lub na kierunku pielęgniarstwo 3,5 + 1 rok. Studenci, których językiem ojczystym jest inny język niż estoński mogą skorzystać z kursów językowych i wydłużyć czas trwania nauki o pół roku do roku.

Absolwentom wyższych studiów zawodowych (*rakenduskõrgharidusõpe*) (trwających od 3 do 4,5 lat) wydaje się dyplom (*diplom*) oraz suplement do dyplomu (*akadeemiline õiend*) w języku estońskim i angielskim.

Absolwenci studiów zawodowych prowadzonych przez uniwersytety i placówki kształcenia zawodowego mogą kontynuować studia w programach magisterskich trwających 1-2 lat. Rząd przyznaje poszczególnym instytucjom prawo do prowadzenia studiów magisterskich. Po otrzymaniu dyplomu absolwenci 3-4 letnich studiów zawodowych mogą podjąć bezpośrednio studia magisterskie na uniwersytecie. W przypadku niektórych innych instytucji (wyższe szkoły zawodowe) kandydaci na studia magisterskie muszą posiadać minimum roczne doświadczenie zawodowe.

7. Kształcenie specjalne

Dokłada się wszelkich starań, aby dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi były umieszczane w szkołach ogólnodostępnych, natomiast miejsca w szkołach specjalnych rezerwuje się dla uczniów z poważniejszymi problemami. W roku szkolnym 2010/11 r. kształceniem specjalnym było objętych 3,3% uczniów na poziomie kształcenia obowiązkowego. Uczniowie ze specjalnymi potrzebami mogą również kształcić się w kilku ogólnodostępnych szkołach zawodowych.

O przyjęciu dziecka do szkoły lub klasy specjalnej orzeka specjalna komisja na pisemny wniosek rodzica lub prawnego opiekuna dziecka. Komisja składa się z nauczyciela kształcenia specjalnego, logopedy, pracownika socjalnego i, jeśli jest taka potrzeba, lekarza. Na podstawie orzeczenia komisji przedstawiciele władz lokalnych wnoszą o umieszczenie dziecka w szkole specjalnej.

8. Nauczyciele

Kształcenie nauczycieli prowadzą uniwersytety i wyższe szkoły zawodowe. Nauczyciele przedmiotów zintegrowanych/ wczesnoszkolni i nauczyciele szkół zawodowych kończą 3-letnie studia uniwersyteckie lub zawodowe, nauczyciele szkół obowiązkowych i średnich II stopnia kończą studia dwustopniowe (licencjackie i magisterskie 3+2 lub, w przypadku nauczycieli szkół podstawowych zintegrowane 5-letnie studia magisterskie). Otrzymywane dyplomy i świadectwa potwierdzają kwalifikacje pedagogiczne absolwentów.

Od 2004 r. absolwenci studiów nauczycielskich muszą odbyć staż w miejscu pracy (*kutseaasta*), trwający cały rok szkolny. W ciągu tego roku przyszli nauczyciele odbywają praktyki, korzystając z pomocy opiekunów nauczycieli i opiekunów z uniwersytetów (kolegów uniwersyteckich). Po ukończeniu tej fazy kształcenia otrzymują wymagane kwalifikacje pedagogiczne.

Po przepracowaniu co najmniej trzech lat w zawodzie, nauczyciel może wystąpić o przyznanie mu wyższej kategorii zawodowej. Istnieją cztery takie kategorie. Na doskonalenie zawodowe nauczycieli przyznaje się specjalną dotację z budżetu państwa (stanowiącą ok. 3% kwoty przewidzianej na wynagrodzenia nauczycieli).

Nauczyciele przedmiotów zintegrowanych uczą zwykle większości przedmiotów w klasach I-VI, a nauczyciele przedmiotu uczą maksymalnie trzech przedmiotów w klasach VII-XII. Nauczyciele są zatrudniani na podstawie umowy o pracę zgodnie z kodeksem pracy.

Opracowanie: Estońskie Biuro Eurydice

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYPEDIA (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: wrzesień 2011